

Forfatter: Heiberg, Johanne Luise

Titel: 1. Del : 1812-42

Citation: Heiberg, Johanne Luise: "1. Del : 1812-42", i Heiberg, Johanne Luise: *1. Del : 1812-42*, udg. af AAGE FRIIS ; ELISABETH HUDE ; ROBERT NEIENDAM ; JUST RAHBEK , 1944, s. 242. Onlineudgave fra Arkiv for Dansk Litteratur: <https://tekster.kb.dk/catalog/adl-texts-heibfr05val-shoot-idm139983403176464/facsimile.pdf> (tilgået 19. april 2024)

Anvendt udgave: 1. Del : 1812-42

Ottende tog, og han sagde ofte: Var jeg Konge, skulde min første Gjerning være at udrydde den giftige Svamp i Kiel, som, hvis den faar Lov at brede sig, vil fortere os Danskhed. Jeg erindrer tydeligt Heibergs Mismod, da Christian den Ottendes Regjering indsatte Prinsen af Augustenborg til Stattholder i Slesvig og Holsten. Samme Aften som denne Udnævnelse stod i Berlingske Tidende, kom Andre til os. Heiberg udbrod, da han traadte ind ad Døren: „Hvad siger De om noget saa Vanvittigt? Fra denne Dag anser jeg Hertugdømmerne for tabte.“ Man sagde den Gang, at Kongen vel kjendte Prinsens onde Sindelag, men at han mente, at han ved at vise ham en saadan Tillid vilde vende Ondt til Godt i hans Sindelag mod Danmark. Tiden har vist, om denne Beregning var falsk eller rigtig.

Det var forresten slem, at Heiberg ikke saae sig istand til at staa Kongen til, thi Christian den Ottende henvendte sig nu til Mænd, hvis Virksomhed for ham baade var nytt og ikke uden Tvetydighed, og der var noget Ængstelig i, at man betroede disse Mænd, der vare fødte Tyskere, Adgang til Archiverne, hvad der under vore ulykkelige, forviklede Forhold med Hertugdømmerne kunde være af betænkelig Natur. Kongen stod ifølge sin Character let Fare for at slutte sig til Personer, der vare isand til ved krybende Snigler at vinde hans Tillid, og Enhver, der afholdt sig fra denne Fæeten, var ham tilbøjelig til at anse som sin Modstander — en uheldig men almindelig Egenskab hos Kongerne. De ere fra smaa af vante til at betragte sig selv i dette tilserede Speil, hvori deres Billeder vel ses, men uden bestemte Contourer. Imidlertid kan man ikke nægte, at Danmark under Christian den Ottendes otteaarige Regjering tog et mærkeligt Opsving; de vare heldige for Landmanden; Handel og Industri blomstrede, og der kom en raskere og livligere Bevægelse i Alt. Kongen elskede Luxus og Adspredelser, og dette meddelte sig til Befolkningen. Færlystelsessteder reiste sig som ved et Tryllelag, Tivoli og Casino byggedes. Kongen gjorde selv store Balparcer paa Christiansborg Slot, hvori alle Stænder deltog. Alt til Harmen for det liberale Parti, der syntes, at Folket blev dysset i Slummer ved intetsigende edsel Glimmer.

„DE NYGIFTE“, „MULATTEN“, „DOROTHEA OG
GOMEZ ARIAS“.

De to Maanedes, hvori Theatret var stændset, vare vi henviste til Familienlivet. Vore Venner kom nu oftere til os, da alle Aftener vare mine, og vi glædede os ret ved deres hyppigere Besøg. En Aften, da vor kjære Ven Andre sad hos os i Brogaden, overraskede Heiberg os med et spørge, om

vi havde Lyt, da vilde han læse et nyt større Digt for os, som han just i disse Dage var bleven færdig med. Med Glasde og Forventning leirede vi os om det runde Bord i Dagligstuen, vi Damer med vort Haandarbejde; og han læste nu „De Nygifte“ for os. Enhver maa kunne fatte min Glæde over at høre dette yndige Digt, sammensat halvt af Sandhed og halvt af Digtning; thi et det var en Gjenklæng af vor egen Reise som Nygifte, maa vel enhver læser, der har fulgt mig i mit Livs Optegnelser og som har læst Digtet, kunne se. Bort omfavnele jeg ham, da vi vare blevene ene hin Aften, for denne Gave, der foruden de nævnte Erindringer tillige kommer ind paa de dybsindige Andæct om en Sjælvvandring, som derygang saa ofte ysselsatte Heiberg, medens de endnu kun laa dunkelt i min Phantasi. Det er en besynderlig henrivende Følelse, hvorned man i Digtningen igjen oplever det Op-levede. Det staar der samlet, koncentreret, latent ved Poesiens fortryllende Skjer. Man glædes ved, at noget Virkeligt kan have givet Anledning til at optages i det Ideales Kreds, man lever en saadan Periode om igjen, renere og skjønnere. Jeg sagde til Heiberg: „Bliver jeg nogensinde vrud paa Dig. Ifald Du gjør mig lood, saa vil jeg herefter læse „De Nygifte“, og da veed jeg, at min Vrede strax vil være forbi.“ Først i 1841 kom „De Nygifte“ i Trykken, idet Heiberg udgav sit Bind „Nye Digte“, der foruden „De Nygifte“ indeholdt „Gudsstjeneste“, „En Sjæl efter Døden“ og „Protestantismen i Naturen“, et Bind Digte, der nødvendigt maatte gjøres og ogsaa gjorde stor Opsigt.

Saaledes nåede vi ret disse to Maaneder i vort Hjem med vore Venner. Martensen besøgte os ofte om Aftenen, og Samtalen mellem ham og Heiberg dreiede sig varmt og livligt om den Hegelske Philosophi, som vi to Damer jo havde ondt for at følge. Et og Andet slog dog ned i vort Sind og gjorde os urolige. Nær Martensen da forlod os, stormede vi ind paa Heiberg med Spørgemaal. Især kom hans Moder i Lidenskab over, hvad hun opfangede af denne Lære, saa at hun ideligt vendte tilbage fra sit Sovekammer for at fremføre sine Indsigelser. En Aften er mig uforglemmelig. Begge Herrerne havde omtralt Hegels Anskuelse om, at Individernes Udadelighed bestod i at gaa op i det hele store Verdensalt. Dette bragte Heibergs Moder ildfæls ud af sig selv. Atter og atter kom hun ind, i dybere og dybere Negligé, idet hun angreb Læren. Paa disse Angreb svarede Heiberg ikke andet end: „Gaa i din Seng, Klokken er mange.“ — „Smelte sammen!“ udbragte hun, „tror du, jeg vil smelte sammen med alle de mange ækle Dreaber?“ — „Gaa i din Seng!“

Da nu de to Sørgemaaneder vare tilende, hvori Theatret havde været lukket, aabnedes det igjen med H. C. Andersens Stykke „Molatten“. Stykket blev modtaget af Publikum med udeh Bifald, og de mange indlagte Digte

fik stormende Applaus; man var rørt og tiljubbede Forfatteren Bifald ved Stykkets Slutning, og det gik stier og atter over Scenen. Det gjaldt altså at tage sit Parti og finde sig i, hvad der ikke kunde være anderledes. *Nægre* mig over denne Begjæring hos Publikum gjorde jeg imidlertid ingenlunde.

5 jeg tog det fra den comiske Side og lo indvøndigt over dette Bifald, selv naar det blev mig til Del. De øvrige Medspillende i Stykket delte ikke min Mening om dette Arbeide, jeg beholdt altsaa min Latters Grund for mig selv; idt jeg har altid fundet det urigtigt at gjøre de Medspillende kjede af deres Roller; naar nu de vare saa lykkelige at Gude Behag i det, de skulde

10 fremstille, vilde det jo være Synd at berøve dem denne Nydelse. Men jo mere de med Rørelse og Alvor fordybede sig i deres Roller, jo lystigere saae det ud i mit Indre, og desmere paradisk blev det for mig. Min Lystighed kunde jeg derfor ikke tilbageholde, men vel Motivet dertil. Denne min Overgivenhed bag Coulissen smittede dog de Andre, og jeg tror aldrig, at der har været større Munterhed paa Theatret end under Opførelsen af det rørende

15 Skuespil „Molatten“. Fru Nielsen, der udførte Creolerindens Rolle, bad fornømt for sig, idet hun sagde til mig: „Ak! kjære Hanne, fan mig ikke til at le!“ hvilket ofte kun et Blik, en Mine inde paa Scenen var tilstrækkelig til at bevirke, fordi dette pegede hen paa Spøgen bag Coulissen — og det

20 er utroligt, hvor lattermild man kan være, netop naar Latteren er forbudt. Men havde jeg ikke maattet give min Lystighed Luft i Spøg og Skjemat, da var jeg kommen i en sand Fortvivlelse over al den heitravende Pæsian, jeg havde at fremføre — og saa tror jeg dog, at Forfatteren var bedre tjent med min indre Lystighed, thi denne holdt mig oppe og i Aande, det Mødsalt vilde have trykket og knæet mig, saa jeg var bleven mat og flau. Nu fandt Tilskuerne, at jeg spillede godt, og man roste mig i denne Rolle, men ofte kunde jeg rigtignok have været fristet til et dybt Suk, naar En eller Anden i Publikum takkede mig for min Udførelse, idet det tilføiede: „Denne Rolle

25 interesserer Dem vist overordentligt, man mærker under Spillet, hvor grebet De er af disse delige lyriske Digte“. Ak, det er Skuespillerens bitreste Sorg, at hvad han glæder sig ved at fremstille, hvad der berøver ham, kjæder ofte det store Publikum, og hvad han kjædes ved, henriver det. Anderledes er det ikke, og anderledes bliver det aldrig. Understiden kunne begge mødes i den samme Kjørlighed, og det er da disse Glanspunkter, hvoraf man lever, og

30 hvoraf man suger sin Næring for de guldene Tider, i hvilke man haaber paa Gjenstaaelsen af de gode. Der er jo forresten adskilligt godt og smukt i „Molatten“, og Fortællingen, hvoraf den er taget, bærer smageligt en menneskelig Interesse i sig, som vel ogsaa var det, der greb Tilskuerne. Ogsaa har jo den begavede Digtur lagt en Del af sin rige Phantasi i Stykket; men det Hele

40 mangler Simplicitet, og man har en Følelse af at være paa en declamatorisk

Aftenunderholdning. Det mangler dramatisk Fremgang og Sandhed. Jeg havde nu strax ovenpaa „Mulatten“ den Claude af indtvedene en Rolle, der i høi Grad interesserede mig. Det var i Calderóns Drama „Dorothea og Gomez Arias“, bearbejdet og indrettet for den danske Scene af Frøken S. Beyer, efter Heibergs Forslag og nærmere Anvisning. Der er vist neppe nogen Tvivl om, at Andersen under Digtningen af sin Mulat og senere sin Maurespige har havt Calderón for Øie. De ene lyriske Dramer ligesom hine og have paa mange Steder den samme Form i Versificatioen, naturlig i de bekjendte korte Vers, hentede fra den spanske Romanos, som ogsaa Calderón har benyttet i alle sine Dramer. Det lyriske er hos denne Digter det Døjnerende; men hans lyriske Eiendommelighed bestaar i en fast koncentreret Form, i noget brillant Sculpturaagtigt — hans lyriske Billeder, indklædt i denne Form, ligne de glimrende Stjerner en Vinternat, og have som disse, om man vil, det kolde Ophøiede, det, som hæver En fra Jordens Dunskreds til det Ideale, det Rene, det, der er udenfor den prosaiske Virkelighed — medens alle hans Efterfølgere kun have formaaet at gjengive Versformen kun som Form, uden tillige at gribe de Toner, hvortil denne eiendommelige Form passer, uden at kunne gjengive denne krystalliserede Renhed, denne Dybde i Tankerne, der udtale sig med en saa uanødig Bestemthed, at man gjenmaal denne Lyrik har en Følelse af at indånde den lette Bjergluft, hvorved Brystet styrkes og udvides, saa at Aandedrættet bliver lettere og friere. Naar man udtaler denne Calderónske Lyrik i en nogenlunde god Overættelse, da har man en Følelse, som om Enes Organ med Fl var bleven kraftigere, fyldigere, og man formaar at frembringe Toner, som man ellers forgjæves prøver paa at fremlokke. Benytte nu andre Digtets den Calderónske Form, disse korte, stærke, rene Vers til at udtale moderne, sentimentale, bløde, ofte overspændte Tanker, da blive de næsten umulige at frembringe, og en Monoton, der nærmer sig Affectation, er unundgåelig. Hertil kommer endnu, at Calderón benytter sine lyriske Udbrud, hvor Dictionen ligesom hæver sig til en musikalsk Høide — da først udbryder han i disse rhetoriske Repliker, der staa her i Dramaet ligesom Arierne i Operaen. Skuespilleren høres saaledes lidt efter lidt førd disse Høidepunkter, og dette luter overordentlig Fremsigelsen; den kommer deved naturlig og næsten som en Nødvendighed. Denne Berettigelse af de lyriske Udbrud synes hans Efterfølgere ikke i fjerneste Maade at have læst Øje paa. De kaste deres lyriske Udbrud hulter til hulter imellem hinanden uden indre Nødvendighed eller Berettigelse for Digtets Fremadskriden; de staa isolerede, og Fremsigelsen man hver Gang gjøre et forceret Spring for at naa op til den Toneart, Digteren knæver; dette bliver og maa blive trættende og anstrengende baade for Skuespilleren og Tilhørerne.

Det er, som sagt, en af de smerteligste Kunstnersorger, naar et sandt, op-

høiet Digterværk modtages af Publikum med Kulde, naar man føler, at Til-
 skuerne mangle alle Forudbetingelser til at nyde dette, al historisk Kundskab
 til at glæde sig over, hvad der bydes, al Respect for et Digternavn, der af
 alle Indviende sættes høit og vurderes som noget Enestaaende; men denne
 5 Sorg gaar næsten over til Forgivelse, naar der i et Kunstnersamfund, hvor-
 til man selv hører, hersker den samme Uvidenhed, den samme Bornethed,
 naar man ogsaa her er blind og døv og ikke har den første Betingelse for
 at være Kunstner, nemlig: at kunne opfatte et Kunstværk i sin Helhed, sin
 Eendommelighed, Kunstnerne burde dog staa over Gjenemsigtet af Publi-
 10 kum; men desværre staa de for det meste paa samme Punkt som dette og
 underføle endog under det. Naar man ofte har hørt en berømt Digtets
 Navn, men paa Grund af Sproget ikke har kunnet høre denne Digter at
 kjende, hvor naturligt vilde det da ikke være for et Kunstnersamfund at
 glæde sig over, at der her tilbød sig en Læilighed til at gjøre sig bekendt
 15 med det, man saa ofte har hørt omtale, men intet kjender til. Man reiser jo
 ofte mange Mil for at se et Maleri af en berømt Mester, og enten dette til-
 taler os eller ikke, da vilde man dog ikke undvære at have set det. Skulde
 det Samme ikke gjælde om en berømt Digter? Om endogaa der ikke var
 andet Udbytte, end at det var interessant — skulde det ei indvirke paa et
 20 Publikum, og især paa et Kunstnersamfund? Ikke desmindre modtog begge
 denne Læilighed til at høre Digteren at kjende med Ligeagtighed og Kulde,
 ja med Modstand. Man maatte dette et Par hundrede Aar gamle Digterværk
 paa den moderne litteraire Aen og kunde saaledes ikke faa Maalet ud.
 Medens alle vare blevene tørte over den efterabende Calderónske Lyrik i
 25 „Mutatten“, forbleve de koldt lige overfor den originale. De foretrak „Imi-
 tation du diamant“ for de regte „Edelstene“. Under Indstuderingen af dette
 Digterværk havde jeg derfor mangen en Smerte, mangen en Kamp at udstaa
 med mine Kunstfæller. Selv Fru Nielsen sagde: „Det er medbydeligt at se
 en Kvinde elske saaledes og ikke bevare sin kvindelige Stoltbed.“ Som om
 30 en lidenskabelig Kjerlighed hos Kvinden kunde forenes med Stoltbed. Nei,
 heri bestaar just denne Lidenskabs Styrke hos Kvinden, at hun formaar at
 give Alt hen, Alt, og at selv dette forekommer hende for lidt. Jeg tænkte i
 mit stille Sind ved denne Bemærkning af Fru Nielsen: „Har hun ikke selv
 — og det i en ældre Alder — været betagen af en lignende Lidenskab og
 35 gaaet i de samme Illusioner som den unge, uerfarne, lidenskabeligt elskende
 Dorothea?“ Calderóns Dorothea elsker saaledes, at hun formaar at opgive
 alle Hensyn, Stoltbed, barnlig Lydighed, Rigdom og Ansæelse. Alt, kun ikke
 sin Kjerlighed. Det er foriserdeligt, at Dæmonerne formaa at gribe en
 ung, uskyldig, uskyldig Natur saaledes, som Digteren her fremstiller hende,
 40 men det er sandt. Det er sandt, at et saadant elskende Hjerte kan mishand-

les paa det Forførdeligste og dog ikke formsar at opgive sin Kjsalighed. Det er desuden et psykologisk Træk hos den ædle faldne Kvinde, at hendes Manden, ved at faa sin Lidenskab tilfredsstillet, ofte kuldes og bliver troles, bindes Kvinden fra dette Øieblik af uopløseligt fast til ham; thi denne Fastholden er nu det Eneste, hvorved hun kan hæve sig i sine egne Øine. Dette har Calderón vidst, og derfor har han været i sit skjønne Drama at skildre et saadant kvindeligt Hjerte og benyttet de Erfaringer, som Livet giver et agtpaaagivent Øie. Og er det ikke netop Livet, Sjælens Forvildelse, Lidenskabernes Kæmpe, vi ønske at gjenfinde, klart for os igjennem Digterens Frembringelser? Er det ikke netop ved at se et saadant Billede, at vore egne Tanker skulle klæres for os, for at vi kunne komme til Bevidsthed om dette Forførdelige og vogte os. Men Sagen er, at Menneekene, i Livet som i Kunsten, ikke have Mod til at se Sandheden i Øinene; de kælde Sandheden styg og Loguen skjøn. „Dorothea og Gomez Arias“ mødtes, som sagt, med Uvillie af Theaterspersonaler, der aldrig kan lære, at selv for dem er endnu meget at lære, at tilægge sig ved Studium, og ved med Beskedenhed at suspendere sin øieblikkelige, ofte af tilfældige Løner ophidsede Dom. Heiberg havde ladet Stykkets Slutning noget forandre for at skaffe det en lettere Indgang hos Publikum. Hvorledes dette er gjort, og om det er godt gjort, derom kan enhver Kjender af Calderón, som dette maatte interessere, overbevise sig ved at læse Stykket i sin danske Form. I den sidste Scene, hvor Kongen træder ind for at fælde den endelige Dom over Gomez's Forbrydelse, var der af Vigtighed, at der her traadte en Personlighed frem, som paa en Gang kunde repræsentere Kongen og give det kongelige Ord Vægt, og han bestemte Rollen for Nielsen. Heri saae nu denne Skuespiller en personlig Formærmelse, idet man vovde at byde ham en Rolle paa saa Blades Størrelse. Han gav den derfor tillige og erklærede, at han paa ingen Maade vilde spille den. Directionen, der med Rette fandt hans Vægning, støttet paa Rollens vinge Størrelse, for ugrundet, gav ham Ordre til at skulle udføre Kongens lille, men vigtige Rolle; — og han udførte den — men hvorledes? Her er atter et Exempel paa denne forvilede Kortsynethed hos Kunstnerne — som om en Rolle paa mange Pagina ikke kan være ubetydelig, og en paa saa Blade af største Vigtighed for det Hele! Under al den Modstand, Vrede og Spuktakel blev det min Lod at indendevne Dorotheas vanskelige, men for mig interessante Rolle. Stykket blev i det Hele taget spillet uden Aard og Genialitet. Skuespillerne formåede ikke at sætte sig ind i den romantiske, af sydlig Glød gjennestrømmede, for dem nye Digtart. Den krævede en Opfattelseevne, som de ikke besad; og de vidste ikke og vilde ikke vide, at de traangte til Veiledning, ifald de med Held skulde kunne løse deres Opgaver. Under disse Omstændigheder var det ikke at undres over, at en Del modtog

Stykket med Kulde, en anden Del, for hvem Digteren ikke var fremmed, med Enthusiasme. Man talte om, at det ved den anden Opførelse vilde blive modtaget med Mithagytninger, hvilke dog udeblev. Jeg havde imidlertid foruden min Nydelse af at fremstille det yndige Billedet af Dorothea tillige megen Opmuntring af mangen en Tilskuer, som med Rette kunde henregnes til de mest dannede. Min Fremstilling af Dorothea stod uforglemmelig i deres Erindring, mange Aar efter at Stykket var opført. En Del af disse Venner ere nu døde, andre, Gud være lovet! endnu i Live.

Blisind de taknemmelige, nu afdøde Tilskuere var min i 30 Aar dengivne Ven, Etatsraad Møllehøj, der paa hidt Tidspunkt endnu var en af Directeurerne ved det kongelige Theater og en Omgangsven af vor hastige Kreds. Denne originale Personlighed bevarede til sin Død en Livlighed, en Arbeidsomhed, om hvis Lige man skal søge. Mange Breve fra ham er jeg i Besiddelse af, der alle ere skrevne med en Friskhed, en Ungdommelighed, der vedligeholdt sig til hans sidste Dage. Et Brev, som jeg modtog fra ham Dagen efter den første Forestilling af „Dorothea og Gomez Arias“ vil jeg her lade medfølge:

K: Bubl: 7. Mars 1830.

Uvis paa, om jeg ikke af uopsættelige Arbejder hindres fra at have den Fornøjelse at se Dem idag, som fra i Morges Kl. 7, da jeg vaagnede med Tanken paa Dorothea, har været mit Førvæst, vil jeg dog ikke negte mig den Glæde, med to Ord at sige Dem — eller rettere, ikke at sige Dem, thi hvorledes siger man sligt, naar man kun er en fattig Prussler? — hvorledes De har begejstret mig (et ringere Udtryk kan jeg ikke bruge) ved Deres Dorothea. Det er Skade, at man for tit misbruger Ordet. Kunst og Kunstværk om dramatiske Præstationer paa Scenen. Men jeg vil ikke bekyttere mig derom; jeg vil sige: Her er engang et fuldstændigt Bevis paa, at en adført Rolle kan være et sandt, et virkelig Kunstværk. Dette var ikke blot et Skuespil, en Rolle, en Actrice, eller Fru Heiberg i Person — dette var den levende, den elskende, den lidende, den til Døden krænkede, den sandestaaende Dorothea. Det var mindre i Aften, at Indtrykket af Deres Spil, i hvor stærkt det endog var, udøvede sin Magt over mig — end det er idag, at jeg har følt en Eftervirning deraf, hvis Styrke forundrer mig selv. Jeg seer, jeg horer Dorothea, hvor jeg gaar og kommer, og jeg kan med nogen Grund sige, at jeg ikke vel „løsler hendes Nørdhed“; thi hun har allerede adskillige Gange forstyret mine Concepter, der skulde være samlede til ganske andre Beskæftigelser, end at tænke paa den udløste Skabning af Deres Kunst. — Hvad naar endog i øvrigt, med eller uden Grund, kan og vil siges om Calderons Stykke: saa er det mig og vil blive mig ubegriabeligt, hvis et Publicum,

som dog ikke mangler Opfatning for Deres Konstfuldkommenhed eller neg-
ter Dem Erkiendelsen deraf, ikke ved een saadan Rolle skulde henvises
til at glimme, hvad det ellers maatte lide at dadle ved Stykket. Det er sorg-
ligt, om en saadan Prestation af vort Theater ikke skulde gaae igjennem
uden en saa Opposition, hvis skærsede Contrast til de sidste Sønners tragiske
Virkning maatte blive saa meget mere følelig. Men i al Fald er en alvorlig
Kamp bedre, end Lunkenhed og søt Hendsen. -- Jeg ønsker for Øieblikket
intet mere, end at De tseligt man have forvundet den høist anstrengende
Aften; og haaber snart at overbevises derom. -- Imidlertid er jeg med Be-
undring og Hengivenhed

Deres ærbødige

C. Mølbech.

Ved at tale et Par Ord i Formidd: med Jomfru Boyer, erfarede jeg, at
hun havde seet Dem i Aften, og at De havde berømt hendes Instr. Nielsens
Ytringer efter Stykkets Slutning om Deres Rolle. Jeg mener virkelig, at
hvad jeg kunde sige Dem, er meget svagt imod en saadan Ytring af hant.

Mølbech havde ofte yvret det ønske, at han og jeg skulde begynde paa en
stadig Correspondance. „Jeg har hele mit Liv ønsket,“ gjorde han mig den
Ære at sige, „at staa i Brevvexling med en Dame, og jeg veed Ingen, jeg
hellere vilde slutte dette Forbund med, end med Fru Heiberg.“ Til hans
Sorg afslog jeg dette, hvor ofte han end bragte denne Sag paa Bane. Disse
Correspondancer mellem Mand og Kvinde, der leve i den samme By, kunde
jeg ikke indlade mig paa, usgtet mangen en af saadanne Correspondancer
har været af Interesse for kommende Slægter; men bortset fra, at jeg vist
ikke var i Besiddelse af dette Talent, saa forekom det mig at være en grov
Affectation og tilmed en ubeskedet Pretention saaledes at sætte sig ned for
at skrive aendrige Breve om lærde og curiousa Materier. Jeg vilde aldrig
kunne faa Dristighed til at behyrde en Mand, selv om han i et ubesindigt
Øieblik havde anmodet mig herom, med at hævare disse mine Reflexioner
om Kunst, Litteratur, Religion og øieblikkelige Interesser i Dagens Be-
givenessheder. Slige kolde Tankes eksperimenter passe ikke for Kvinden; i Con-
versationen med aendrige Meeninger har man jo tilstrækkelig Løflighed til
at udtale sig og faa Svar, uden at enhver Tanke saaledes skal hugges fast
med Sort paa Hvidt. Correspondancer mellem Mand og Kvinde kunde kun
have sin Berettigelse, syntes mig, naar der er et Kjerlighedsforhold tilstede,
thi da er det Følelsen og ikke Forstanden, der taler; og i denne Art Corre-
spondancer ere vi Meestere for Mændene, hvilket enhver Brevlitteratur
mellem Elskende, som har naaet Offentligheden, beviser paa den kraftigste

Maade. Da der nu ikke kunde være Tale om en Brevvevling af denne Natur
 imellem min gamle Ven og mig, afslog jeg hans idelige Opfordringer til mig,
 som han altid fremførte i den ham egne hjertelige og galante Tone. Modens
 de Fleste i hans kun saae en gammel, vrangen Kritiker, vidste de, der om-
 5 giktes ham forroligere, at kun Faa vare i Besiddelse af den Ridderlighed
 og det fine Galanteri mod Damer som Molbech. Hans forunderlige, mark-
 rede Ydre havde for Mange noget formeligt Afkrækkende, og det Vranke i
 hans Væsen skaffede ham ofte Uvenner. Hans skjønneste Egenskab var Tro-
 fasthed i Venskab i Liv og Død. Han døde midt i sin travle, rastløse Virk-
 10 somhed (1857), efter at han kort iforveien, sig selv tro, offentligt med Varme
 havde forsvaret en tydig ufdød Ven, som den hensynløse Presse havde an-
 grebet paa en raa og udelicat Maade. Hans Venskab for Heiberg og mig
 blev uforandret vedligeholdt i Troskab og Hensivenhed.

Mod Slutningen af denne Theatersæson havde H. C. Andersen, opraaetret
 15 af det Bifald, som hans „Mulatten“ havde gjødet sig ved, etter skrevet et
 større Skuespil, „Maurerpien“ kaldet, der aldeles var beregnet paa mig
 arne Menneske. Jeg led endnu under Trykket af „Mulatten“ og tænkte med
 Skræk paa, at jeg etter skulde paatage mig Arbeidet med et lignende Stykke,
 der endog stod dybt under „Mulatten“ og aldrig vilde kunne gjøre nogen
 20 Virkning fra Scenen, hvorledes det end blev spillet; thi Sujettet, som havde
 holdt „Mulatten“, var her forvirret og uden Interesse. Dette var ikke slæne
 min, men Alles Dom. Hovedrollen, som skulde være mig tildelt, var over-
 ordentlig stor og anstrængende, og det var mig umuligt at føle mindste Syn-
 pathi for denne Opgave. Da Andersen nu en Dag kom til mig for at tale
 25 herom, sagde jeg ham dette uforbeholdent, ikke „ublidt“, som han har skre-
 vet i sit Levnet; thi jeg var selv forlegen og ulykkelig over at skulle give
 ham et Afslag. Jeg motiverede dette Afslag, som jeg tror, med Fornuft-
 grunde, der ikke vare at forkaste, og forestillede ham min sygelige Tilstand,
 og at denne anstrængende Rolle vilde tage mine sidste Kræfter, og det til
 30 ingen Nytte — thi herom følte jeg mig overbevist. Som et Barn, et heftigt,
 uartigt Barn, modtog han mit Afslag og mine Grunde. Den Godmodighed,
 hvormed jeg hidtil havde spillet Alt, hvori man trængte til mig, og for hvil-
 ken jeg nu haardt maatte lide ved den Svækkelse, der havde indfundet sig,
 gjorde, at dette Afslag kom Andersen aventet. Man maatte være inde i, til
 35 hvilken Grad jeg i de 14 Aar, hvori jeg indtil da havde spillet, var bleven
 misbrugt af næsten enhver Forfatter og Oversætter, der lyggede paa mine
 Kræfter og paa den Gunst, jeg stod i hos Publikum, for at skaffe deres
 ephemere Arbejder Indgang; man maatte, som sagt, være inde i alt dette
 for at bedømme, om det ikke var paa Tide, ja desværre næsten for siddigt,
 40 at min Taalmodighed hertil var borte, og det var Pligt for mig ikke at finde

mig i, at dette Uvæsen fortsatte, som var Kønsten og mig uværdigt. Mine
 Venner havde i længere Tid bebrejdet mig min Følelighed og min Stormen
 løs paa min Helbred, uden at jeg havde haft Mod eller Kraft til at følge
 deres Raad. Nu tvang min Hals sygdom mig til at holde Maade med disse
 og mere forsøgte Aestrettelser. Jeg sagde til Andersen, at han vidste jo,
 jeg var syg; at hans Stykke rimeligvis ikke kunde komme paa Scenen før
 i de sidste Maaneder af Saisonen, altsaa netop i den værste Tid, og at det
 da vilde være mig umuligt at påtage mig, hvad han ønskede. Nu udrød
 han den ene Gang efter den anden: „Det er stygt af Dem! Det er meget
 stygt af Dem!“ Da jeg had ham forklare, hvad han mente med disse Til-
 brud, sagde han endelig, at han godt forstod, det var Heiberg, der, skinsyg
 paa hans B're som Digter, havde formaaet mig til at negte ham min Bistand.
 I sidste Grad blev jeg fornedret og forbauset over en saadan Tro hos den,
 der kort forvejen havde skrevet et Brev til Heiberg, faldt af Kjærlighed og
 Ærlighed, hvori han tilbyder ham sit Venskab og udtaler sin Beundring
 netop for hans Character; og at høre en saadan Ytring af den, som flere
 Gange havde skrevet til mig i Vers og Prosa og altid udtalt sin Beundring
 netop for min personlige Character, dette oprørte og bedrøvede mig dybt;
 og jeg begreb ikke, hvordan en kranke Forfatterforfængelighed kunde bringe
 ham til ved første Anledning at slaa en Streg over mange Aars Anskuelser
 af og hogge og udtale en saa lav Beskyldning mod to Mennesker, som jeg
 med Sandhed kan sige aldrig i fjerneste Maade havde givet ham Grund til
 slige Tanker. Jeg tilstaar, at den, der en Gang havde fremført en saadan
 Beskyldning mod Heiberg og mod mig, han havde for bestandigt forspildt
 min Tiltro. Dette sagde jeg ham og opfordrede ham med al den Ro, som
 under saadanne Sammenstød aldrig forlod mig, til at udtale frit, hvorpaa
 han grundede en saadan Mistanke, der kom mig lige saa uventet, som den
 var kranke. Herpaa kunde han Intet svaare. Jeg spurgte ham, om det vir-
 keligt var ham aldeles umuligt at sætte sig ind i Rollens Beskaffenhed; og
 ved at tænke sig denne i Førelse med min Helbredstilstand, syntes mig,
 det maatte være ham indlysende, at dette ene og alene havde bestemt mig,
 uden al privat personlig Uvillie mod Stykkets Forfatter; og om han ikke
 syntes, det var Synd, jeg skulde ode mine saa Kræfter paa et saa angribende
 Arbejde, som jeg selv og alle Andre vare enige om, vilde være forgjæves?
 Jeg havde virkelig Medlidenhed med hans Forvivelse, skjøndt jeg tilstaar,
 at jeg fandt den under hans Værdighed. Jeg gjorde mig tilids til al Umage
 for at tale ham tilrette og i Ro — Intet hjælp; han foer bort som en For-
 tvivlet, der ikke vidste, hvad han sagde eller gjorde. Stykket blev spillet
 uden mig og faldt totalt igjennem — en Skjebne, han kastede paa mine
 Skulder — thi hvo overbeviser en selvkjærlig Forfatter om, at hans Arbejde

er mislykket fra Fødselen af? At hans umotiverede Beskyldning mod Heiberg oprørte mig saa stærkt, var saare naturligt, naar man vil tro mig; at var nogen Egenkab fremmed for Heibergs Sjæl, da var det lav Misundelse — thi et mindre forføngeligt Menneske end Heiberg gives der neppe; og

5 Alle, som have staaet i nærmere Beværing med ham, ville sande disse mine Ord.

Kort efter reiste Andersen til Udlandet. Samme Dag som han reiste, modtog jeg et Brev fra ham, hvori han paany tilhød mig sit Venskab, og hvori han skrev: „Naar jeg atter kommer tilbage, vil jeg række Dem Haanden til Forsoning.“ Jeg fandt det comisk, at han vilde række Haanden til Forsoning, da jeg ansaae mig som den Fornærmede og ikke ham. Hvor et Venskab paa en saa saarende Maade er brudt, der kan der ikke let være Tale om at hele det igjen, saa det indtager sin gamle Plads. Man kan vel

10 ses og tale sammen som med saa mange andre Mennesker, men om det gamle Venskab kan der ikke mere være Tale. Efter dette Brud besøgte Andersen os af og til, dog uden at høre til vor egentlige Omgangskreds. Hans Eventyr har jeg altid sat stor Pris paa, og han har sagt mig, ja skrevet i en af sine Bøger, at jeg var en af de Første, der udtalte min Glæde og Ros over hans første Bind Eventyr, medens de af Mange bleve modtagne med Modstand og betragtede som noget Barnagtigt, der intet blivende Værd havde. I Aarenes Række vandt de almindelig Anerkjendelse og gave Anledning til en Mængde Efterligninger, der viste, at det ikke er saa let at skrive Andersenske Eventyr. Dramatisk Forfatter kunde Andersen aldrig blive; dertil er hans Natur for kvindelig.

25 Ikke længe efter at jeg (i 1858) havde nedskrevet disse Bemærkninger om Andersens „Mulan“, fik jeg en Dag et Besøg af ham. Han bragte mig et zirligt indbundet Exemplar af et Bind nye Eventyr, som i de Dage vare udkomne. Paa Titelbladet stod nogle hjertelige og smigrende Ord, skrevet til mig. Hvor forundrede dette besynderlige Menneske mig dog i de Par Tyger, han her sad og talte med mig. Han fortalte mig en Del om, hvad han havde oplevet og set paa sin sidste Reise til England, hvilken han var indbudet af den bekjendte engelske Forfatter Charles Dickens. „Jeg var saa glad der,“ sagde Andersen, „indtil jeg en Dag blev grænsedes ulykkelig, og al min Glæde var forspildt. Som jeg sad ved Middagsbordet, modtog jeg et Brev fra Kjøbenhavn, der underrettede mig om, at min sidste Roman var bleven dladlet i Bladet „Fædrelandet“ af en Anonym. Jeg styrtede fra Bordet ned i Hæven.“ — „Men Andersen!“ udbrød jeg, „hvor kunde det dog forspilde al Deres Glæde, at en anonym Recensent i en Bladartikel dadlede Deres Bøg?“ — „Åh!“ udbrød han, „jeg kan ikke taale Kritik. Jeg forsikrer

40 Dem, at da jeg havde modtaget dette Brev, følte jeg mig saa ulykkelig, at

jeg gik hen i en tilstodende Lund ved Dickens' Havn, og her faldede jeg de
 bitreste Tårer, idet jeg fortvivlet kastede mig i Græsset. Her fandt Fru
 Dickens mig, der savnede mig ved Bordet, og spurgte forfærdet, hvad der
 var med mig — om jeg havde modtaget særgjældige Efterretninger fra Hjem-
 met. „Ja.“ svarede jeg. „Min Gud.“ sagde hun, „er nogen af Deres Nærme-
 stede død? jeg ser, De holder et Brev i Deres Haand.“ — „Nei,“ udbød jeg, „men
 jeg har i Dag faset et Brev, der underretter mig om, at min sidste Bog er
 dødelig kritiseret i et Blad.“ — „Ikke andet,“ udrasble hun, „er det værd
 at bryde sig om?“ Lidt efter kom Dickens til, og de samme Spørgsmaal og
 Svar gjentoges. „Var det da saa slemt, hvad der blev skrevet?“ spurgte
 Dickens. Jeg brast i heftig Græd og udbød: „Jeg har jo slet ikke læst det.“
 Dickens tog mig om begge Armene og sagde: „Andersen! Andersen! Hvad
 er dog dette? De mangler den Stolthed, en Kunstner bør have. Jeg kjender
 ikke Deres Bog, men har De skrevet en dørlig Bog, hvad er det saa videre.
 Det handler Alle, selv de største Digtere, og at De er Digter, ved De jo.
 Trov De, at en Mand's Arbejder vilde blive overset i alle Sprog, ifald der
 ikke i disse Arbejder var Gen? Tag Dem dog sammen, og vær en Mand!“
 Men hvad han end sagde, hjalp ikke; min Glæde var forspildt, og jeg fulde
 mig ret ulykkelig. Idet han udtalte disse Ord, stode Tårerne ham uter i
 Øinene. „Hvor var det da muligt,“ udbød jeg, „at en anonym Recension i
 et Blad, som De ikke engang havde læst, kunde gjøre denne Virkning paa
 Dem?“ — „Aki!“ vedblev han, „jeg kan ikke tale Duvel.“

THORVALDSEN.

Skuespiller Stage havde erholdt Tilfaldelse til at give en Beneficforestil-
 ling, og han bad mig nu om at staa ham bi. Det var vækkeligt for mig at
 uegte ham denne Tjeneste, og ved Bønner og Overtalelser fik jeg Heiberg
 til at skrive „Emilies Hjertebanken“. Det var i denne Periode, hvor den
 tyske Dansecomponist Strauss ved sine maante Dansemelodier havde faaet
 alle Fødder i Europa til at bevæge sig og alle Hjerter til at banke; man
 tænkte, man vandede i trefjerdedels Takt; hele Europa dansede og var gro-
 bet af hans Bucs Tryllemagt. Han var som Orpheus, der fik selv Stenene til
 at danse. Denne Sømming benyttede Heiberg og skrev den Bille, livsglade
 Monolog, hvis Sangen inden kort Tid lode fra Alles Læber. Uforplenskelig
 er mig den Aften og alle de paafølgende, hvori „Emilies Hjertebanken“ søn-
 de mig selv og hele Publikum i en Stus. Thi sagtet denne Vaudevillemonolog
 oprindelig kun var bestemt til at gives denne ene Aften, saa blev den dog
 paa Grund af den Virkning, den gjorde, optaget i Repertoiret. Og denne Ba-